

Manet

Rebel ve fraku

Ač to nezamýšlel, stal se revolucionářem. A malířství se začalo datovat „před Manetem“ a „po Manetovi“. S ním jedno období končí a nová etapa se začíná. Snídaně v trávě, Olympia, Hudba v Tuileriích, Prádlo, Amazonka... Co obraz, to takřka pokaždé skandál. A další krůček k moderně. Na počest rebela Edouarda Maneta pořádá pařížské Musée d'Orsay právě teď výpravnou výstavu.

Neděle, svěží ráno. Edouard Manet se prochází se svým přítelem Proustem v parku v Argenteuil. Usednou na břeh řeky a sledují bárky plující po hladině, ženy koupající si nohy ve vodě. Manet si najednou vzpomene. Už to má, to je přece Giorgionův Koncert v přírodě! Kdysi ho – jako student – kopíroval. „Je to tmavý obraz. Já to udělám znovu, v průsvitné atmosféře a s takovými lidmi, jako jsou ti, co se ně díváme. Chtějí akt! Budou ho mít! Namaluju výlet do přírody, koupání, snídaně v trávě ve čtyřech.“

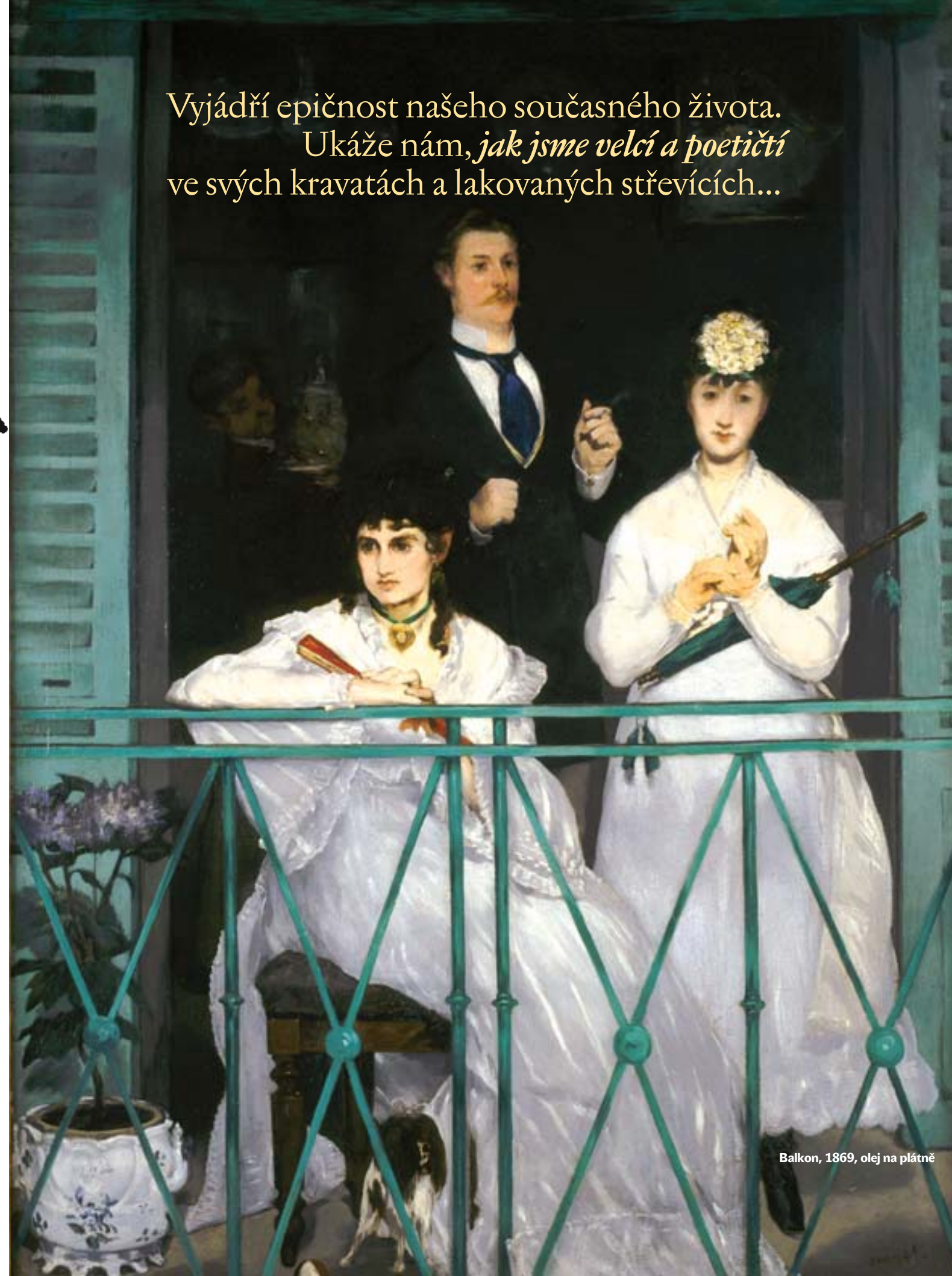
Dva muži, dvě ženy. Oni, ležérně oblečení, polosedí, pololeží v trávě a o něčem rozmlouvají. Ony nahé, zasněné, jako by přišly z jiného světa. Mají lidské tvary, ale na obraze spíš působí jako součást prostředí, věci, které mají navozovat atmosféru. Starý námět umocněný ještě inspirací obrazem Paridův soud od Raffaela, ale oživený úplně moderní představou. Zlom. Poprask. Vřava, která se strhne, samotného autora zaskočí. Nejen, že obraz není přijat na oficiální Salon výtvarného umění, ale plátno působí jako výbušnina i na Salonu odmítnutých, který právě v roce 1861 poprvé uspořádá Napoleon III. Zatímco Manet doufá v uznání obyčejných lidí, oni se stejně jako členové zkostnatělé akademické poroty, jež povyšenecky rozhoduje o bytí a nebytí pařížských malířů (kdo nevystavuje v Salonu, neprodává!), chodí na tuto „protestní výstavu“ od srdce zasmát. Smějí se, popadají se za břicha před Manetovým neslušným, tak pobuřujícím realismem... Koupání, neboli Snídaně v trávě, jak dav posměšně obraz pojmenoval, se stane symbolem dalších bitev, které Manet bude muset ještě podstoupit. Ještě mnohokrát bude odmítnut v Salonu, ještě mnohokrát sám uspořádá demonstrativně výstavu ve svém vlastním ateliéru, ještě mnohokrát namaluje plátno, které nikdo nebude chtít koupit.

„On bude malířem, skutečným malířem,“ zapíše si v té době Charles Baudelaire. „Vyjádří epičnost našeho současného života a ukáže nám, jak jsme velcí a poetičtí ve svých kravatách a lakovaných střevících.“ Autor Květů zla jako jeden z mála věří v Maneta..

Olympia

Vypískali ho, ale – udělali mu skvělou reklamu. Manet je teď navzdory fiasku se Snídaní v trávě snad nejslavnějším malířem v Paříži. V jeho ateliéru, kdysi tak prázdném, se dveře netrhnou. Už se nepokládá za poraženého. Namaluje nový akt – bez oblečených mužů. To bude odveta! Zase se inspiruje díly starých mistrů. Kdysi v Uffizi kopíroval Tizianovu Venuši z Urbina: nahá žena odpočívá na lůžku, u jejích nohou podřimuje psík. Manet celé týdny kreslí, skicuje, přimaluje služku černošku, místo psíka načrtne kočku. Starý námět opět přetváří svou silou, technikou, vede dialog mezi světlem a stínem, hraje si s barvami, s formou. Když obraz dokončí, ví, že nemusí měnit ani jeden tah štětce – a dostane strach. Nakonec plátno

Vyjádří epičnost našeho současného života.
Ukáže nám, *jak jsme velcí a poetičtí*
ve svých kravatách a lakovaných střevících...

Balkon, 1869, olej na plátně

© Musée d'Orsay, dist. RMN / Patrice Schmidt

© Fine Arts Museums of San Francisco

© Musée d'Orsay, dist. RMN / Patrice Schmidt

© Collection du Musée des Beaux-Arts de Tournai, Belgique

Nahoře :
Olympia, 1863,
olej na plátně

Dole vlevo:
U otce Lathuille,
1829, olej na plátně

Na protější straně
nahore vlevo: U modistky,
1881, olej na plátně

Nahore pravo:
Berthe Morisotová
s kytičkou fialek,
1872, olej na plátně

Dole vlevo:
Černoška,
1862, olej na plátně

Dole vpravo:
Čtenářka v kavárně,
1879-80, olej na plátně

© Courtesy Pinacoteca Giovanni e Marella Agnelli - Torino

© The Art Institute of Chicago

„Vystavovat znamená
nacházet přátele a spojence v boji!“
Edouard Manet

Cikánka s cigaretou, 1862, olej na plátně

© Photo Bruce M. White

Foto: Nadar; repro z knihy Edouard Manet – Rebel ve fraku, 2000

Snídaně v trávě, 1863, olej na plátně

© Musée d'Orsay, dist. RMN / Patrice Schmidt

Edouard Manet

- (1832-83) Narodil se v Paříži,
- v zámožné rodině státního úředníka.
- Otec mu předurčil dráhu právníka, ale
- Edouard nejprve zběhl k námořníkům
- a nakonec k umění. Šest let navštěvoval
- Coutureův ateliér, na pařížském Salonu
- poprvé vystavoval v roce 1861, pak
- byl však celé roky odmítán. Dnes je
- považován za otce moderního umění.

zastrčí za skříň a vzdá se naděje, že by mohl uspět v Salonu 1864. Nechce zase pobuřovat. Až o rok později se nechá přáteli přesvědčit. Kupodivu, Olympia je v roce 1865 přijata do Salonu, ale jen proto, aby si členové poroty mohli znovu vychutnat vítězství. Na malíře se snese kritická palba: „Co znamená ta odaliska se žlutým břichem, sprostá modelka kdoví odkud?“ hřímá renomovaný kritik v časopise Artiste. „Nastávající matky a mladé dívky, mají-li stud, by udělaly dobře, kdyby se vyhnuly té podívané,“ přidává se jeho kolega v Grand Journal. A Manet je obviněn, že se rozhodl vyprovokovat skandál přímo na půdě Salonu.

Amazonka

Provokátor. To mu už zůstane. Ať maluje Krista s anděly, portréty úctyhodných Pařížanů a jejich ještě úctyhodnějších manželek nebo frivolních tanečnic, akademikové i úzkoprsá veřejnost mu nic neodpustí. Provokuje svou nespoutaností. Ne, nikdy by mu nevěřili, že mu výtvarné nadání nedovolí jednat jinak. Je podezřelý už pro svou vstřícnost k těm podivínům, co si říkat impresionisté. Scházejí se v pařížských kavárnách nebo v Manetově ateliéru, on s nimi sice nesdílí okouzlení plenérem, nevystavuje s nimi, ale ve skutečnosti je to právě on, kdo tohle hnutí rozpoutal! Jen si vzpomeňte! Ta křiklavě modrá Seina třeba na obraze Argenteuil z roku 1874. Kdo to jakživ viděl? Akademikové jednohlasně zamítají další Manetova díla, ještě deset let od po skandálu s Olympií musí zápasit o každou výstavu. Salon nakonec dobude, dokonce i onu Čestnou legii získá, ale všeobecné uznání...?

„Myslelo se, že chce budit pohoršení, a přitom právě pohoršení ho roztrpčovalo a zraňovalo. Veřejné pocty a vyznamenání by mu byly přinesly největší uspokojení,“ píše Manetův životopisec Henri Perruchot. To ovšem Manetovi jeho současníci nikdy nedopřejí. Dokonce i jeho přítel Proust ustoupí nátlaku ostatních členů komise a ještě v roce 1882 vyřadí z výstavy výtvarných umění dva jeho obrazy.

Když na jaře roku 1883 Manet svádí svůj poslední boj se syfilis, maluje Amazonku. Sérii portrétů elegantní dámy v cylindru, s hůlkou. Kdo mu stál modelem? Zatímco je jasné, že Olympií inspirovala modelka Victorine Meurentová, ústřední postavou obrazu Balkon je Manetova žačka Berthe Morisotová a že Jaro představuje jeho milenka Méry Laurentová, Amazonka zůstane tajemná a také nedokončená. Na Salonu 1883 už Manet nevystavuje. Umírá 30. dubna v náručí svého nemanželského syna, jehož se on – pověstný rebel a bonviván – neodvážil oficiálně uznat. Až tak ho tížily konvence a touha po úspěchu. ■

MANET, VYNÁLEZCE MODERNY – OTEVŘENO DO 17. 7., PAŘÍŽ, MUSÉE D'ORSAY. VÍCE NA WWW.MUSEE-ORSAY.FR